

NADER TOT DE ONTREDDERING

Van Michel Houellebecq verschenen eerder bij
Uitgeverij De Arbeiderspers:

- Elementaire deeltjes* (1999)
De wereld als markt en strijd (2000)
Lanzarote (2001)
Platform (2002)
De koude revolutie (2004)
Mogelijkheid van een eiland (2005)
Publieke vijanden (met Bernard-Henry Lévy; 2009)
De kaart en het gebied (2011)
H.P. Lovecraft (2015)
Onderworpen (2016)
In aanwezigheid van Schopenhauer (2018)
Serotonine (2019)

Michel Houellebecq

Nader tot de ontreddeing

De koude revolutie 2022

Vertaald uit het Frans en
samengesteld door Martin de Haan

Uitgeverij De Arbeiderspers
Amsterdam · Antwerpen

Copyright © 1997 Éditions Flammarion (*Rester vivant*);
2017 Éditions de l'Herne (*En présence de Schopenhauer*);
2020 Éditions Flammarion (*Interventions 2020*); 2021 Michel
Houellebecq ('Niemand wil doodgaan')
Copyright Nederlandse vertaling © 2022 Martin de Haan /
bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie of op welke
andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Weteringschans 259,
1017 xj Amsterdam.

Omslagontwerp: Rouwhorst + Van Roon
Portret auteur: Barbara d'Alessandri/Flammarion
Typografie: Perfect Service

ISBN 978 90 295 4492 4 / NUR 320

www.arbeiderspers.nl

Inhoud

Noot vooraf	9
Leven, lijden, schrijven – methode	11
<i>Allereerst: het lijden</i>	13
<i>Articuleren</i>	18
<i>Overleven</i>	21
<i>Slaan waar het pijn doet</i>	25
Jacques Prévert is een lul	31
Le Mirage van Jean-Claude Guiguet	37
Nader tot de ontreddering	41
<i>De bedendaagse architectuur als doorstroombevorderingsfactor</i>	43
<i>Schappen vervaardigen</i>	47
<i>De berekeningen vereenvoudigen</i>	48
<i>Een korte geschiedenis van de informatica</i>	50
<i>En toen was het welletjes geweest</i>	53
<i>De wereld als supermarkt en spot</i>	54
<i>De poëzie van de onderbroken beweging</i>	60
De verloren blik – lofzang op de stomme film	65
Interview met Jean-Yves Jouannais en Christophe Duchatelet	69
Kunst als afschillen	79
Productieve absurditeit	83
Feest	93
Dode momenten	99
<i>Wat kom je hier doen?</i>	101
<i>De Duitser</i>	104
<i>De verlaging van de pensioengerechtigde leeftijd</i>	107
<i>Calais, Pas-de-Calais</i>	110
<i>Metropolitaanse klucht</i>	113
<i>Gewoon incasseren</i>	116

<i>Waar dienen mannen toe?</i>	119
<i>De huid van de beer</i>	122
Brief aan Lakis Proguidis	125
De pedofiele kwestie	133
Het mensdom, tweede fase	139
Lege hemelen	149
Ik heb een droom	153
Neil Young	159
Interview met Christian Authier	165
Technische troost	179
Hemel, aarde, zon	187
De twintigste eeuw voorbij	191
Interview met Martin de Haan	199
In aanwezigheid van Schopenhauer	229
<i>Word wakker, vriend, verlaat de kindertijd!</i>	231
1 – <i>De wereld is mijn voorstelling</i>	235
2 – <i>Neem de dingen aandachtig in ogenschouw</i>	241
3 – <i>Zo objectiveert het willen-leven zich</i>	250
4 – <i>Het schouwtoneel van de wereld</i>	257
5 – <i>Het praktische leven: wat we zijn</i>	262
6 – <i>Het praktische leven: wat we hebben</i>	272
Philippe Muray in 2002	275
Naar een semi-rehabilitatie van de plurk	285
Conservatisme, bron van vooruitgang	291
Vorbereidselen tot het positivisme	297
<i>Het einde van de metafysica</i>	299
<i>De stichting van de religie</i>	304
Ik ben normaal. Een normale schrijver	307
Ik heb gelezen, heel mijn leven lang	315
Bodemprofielen	321
De zoekgeraakte tekst	329
Interview met Frédéric Beigbeder	335
Een remedie tegen het dodelijk vermoeiende zelf	349
Interview met Marin de Viry en Valérie Toranian	357

Interview met Agathe Novak-Lechevalier	383
Emmanuel Carrère en de vraag van het goede	401
Donald Trump is een goede president	413
Gesprek met Geoffroy Lejeune	423
<i>Liturgie</i>	425
<i>Sociale organisatie</i>	429
<i>Interreligieuze dialoog</i>	432
<i>De bel</i>	435
<i>Christelijke kunst</i>	437
<i>Wetenschap</i>	439
<i>Politieke macht</i>	441
<i>Seksualiteit</i>	443
<i>Kan de katholieke kerk haar oude glorie hervinden?</i>	445
Alleen wat erger – antwoord aan een paar vrienden	449
De zaak-Vincent Lambert had niet mogen plaatsvinden	457
Niemand wil doodgaan	467
Namenregister	475

Noot vooraf

Dit boek is een herziene editie van *De koude revolutie*, de bundel waarmee in 2004 vrijwel alle essays van Michel Houellebecq (tot dan toe) in één klap in het Nederlands beschikbaar kwamen. In het Frans bestond die bundel niet, de schrijver had de losse stukken ook nooit goed bewaard, en in 2009 fungeerde *De koude revolutie* dus als inspiratiebron voor de eerste uitgebreide Franse bundel, *Interventions* (ruim twee keer zo dik als de oorspronkelijke *Interventions* uit 1998).

Met de verschijning van het aan Houellebecq gewijde *Cahier de L'Herne* (2017) en het boekje *En présence de Schopenhauer* (vertaald als *In aanwezigheid van Schopenhauer*) was de zoektocht naar losse stukken wel zo ongeveer afgerond, en in 2020 bracht Houellebecq de naar eigen zeggen definitieve Franse editie van zijn essays uit: *Interventions 2020*. Die vormt nu op haar beurt weer de basis voor deze herziene Nederlandse bundel. Een paar teksten uit de oorspronkelijke selectie – met name het inmiddels zelfstandig uitgegeven lange essay over H.P. Lovecraft – zijn op verzoek van de schrijver nu weggelaten, maar daar staan zestien nieuwe stukken tegenover, inclusief een pleidooi tegen euthanasie dat Houellebecq pas na de verschijning van *Interventions 2020* heeft geschreven. Ook de tekst over Schopenhauer is opgenomen. Alle voetnoten zijn van mijn hand, tenzij anders aangegeven.

Martin de Haan, maart 2022

LEVEN, LIJDEN, SCHRIJVEN – METHODE

Poëzie groeit op het massagraf der bedrogen verwachtingen; haar ware wortels bevinden zich echter in de hemel. Het valt dan ook te begrijpen dat ze niet bij machte is de mens met het leven te verzoenen. Wel kan ze een zwak maar duidelijk signaal afgeven aan hen die op het punt staan het bijltje erbij neer te gooien.

In een permanente, algehele oorlogssfeer bevindt de dichter zich in de frontlinie van alle levenden. Door zijn dagelijkse aanraking met het ondraaglijke zal hij worden blootgesteld aan de verleiding van de desertie, de euthanasie. Hij moet zich verzetten, de waardigheid verachten, bestaan tot hij erbij neervalt. Wie werkelijk wil overleven, moet eerst zien te overleven in beperkte zin. Houd moed.

[Flaptekst van de oorspronkelijke editie]

Rester vivant – méthode (La Différence, 1991). Heruitgave in *Rester vivant / La Poursuite du bonheur* (Flammarion, 1997) en in *Rester vivant et autres textes* (Librio, 1999). De vertaling verscheen eerder als *Perlouse 3* (Voetnoot, 2003) en in *De koude revolutie* (2004).

Allereerst: het lijden

'De kosmos schreeuwt. Het beton getuigt van het geweld waarmee het tot muur is geslagen. Het beton schreeuwt. Het gras zucht onder de tanden van het dier. En de mens? Wat zullen we zeggen van de mens?'

De wereld is een zich ontplooiend lijden. Een kern van lijden ligt aan haar oorsprong. Elk bestaan is een expansie, en een verplettering. Alle dingen lijden, zozeer dat ze beginnen te zijn. Het niets trilt van pijn, zozeer dat het tot aanzijn komt: in een abject paroxisme.

De zijnden worden diverser en complexer, zonder iets van hun aanvankelijke aard te verliezen. Vanaf een bepaald bewustzijnsniveau verschijnt de schreeuw. De poëzie komt daaruit voort. De gearticuleerde taal eveneens.

De eerste dichterlijke stap bestaat erin terug te gaan naar de oorsprong. Te weten: het lijden.

De verschijningsvormen van het lijden zijn belangrijk; ze zijn niet wezenlijk. Elk lijden is goed; elk lijden is nuttig; elk lijden werpt zijn vruchten af; elk lijden is een hele kosmos.

—

Henri is één jaar. Hij ligt met vuile luiers op de grond; hij krijgt. Zijn moeder loopt met klakkende hakken heen en weer

door de betegelde ruimte, op zoek naar haar bh en haar jurk. Ze is bang te laat te komen voor haar afspraakje van die avond. Ze wordt gek van dat kleine ding vol stront dat daar op de tegels tekeergaat. Ook zij begint te schreeuwen. Henri's gekrijs verdubbelt. Dan vertrekt ze.

Henri is zijn dichterscarrière goed begonnen.

—

Marc is tien jaar. Zijn vader heeft kanker en ligt in het ziekenhuis op sterven. Dat op een versleten machine lijkende ding, verbonden aan een infuus en met slangen in de keel, dat is zijn vader. Alleen de blik leeft; er spreekt angst en lijden uit. Marc lijdt ook. Ook hij is bang. Hij houdt van zijn vader. En tegelijkertijd begint hij te verlangen dat zijn vader sterft, en zich daar schuldig over te voelen.

Marc zal hard moeten werken. Hij zal bij zichzelf die zo bijzondere, zo vruchtbare vorm van lijden moeten ontwikkelen: de Allerheiligste Schuld.

—

Michel is vijftien jaar. Geen meisje heeft hem ooit gekust. Hij zou willen dansen met Sylvie; maar Sylvie danst met Patrice en heeft daar duidelijk plezier in. Hij staat als verlamd; de muziek dringt door tot in zijn merg. Het is een prachtige slow, onwerkelijk mooi. Hij wist niet dat je zo kon lijden. Tot dusver had hij een gelukkige jeugd gehad.

Michel zal nooit het contrast vergeten tussen de ontstellend mooie muziek en zijn door lijden verlamde hart. Zijn gevoeligheid is bezig vorm aan te nemen.

—

De wereld bestaat uit lijden omdat ze in essentie vrij is. Het lijden is het noodzakelijke gevolg van de vrije ruimte tussen de delen van het systeem. Dat moet u weten en zeggen.

U kunt het lijden niet in een doel veranderen. Het lijden *is*, en kan derhalve onmogelijk een doel worden.

Bij de wonden die het ons toebrengt, gaat het leven afwisselend hardhandig en arglistig te werk. Ken beide vormen. Beoefen ze. Zorg dat ze geen geheimen meer voor u hebben. Zie waarin ze verschillen en waarin ze overeenkomen. Veel tegenstrijdigheden worden daarmee opgelost. Uw stem zal aan kracht winnen, en aan reikwijdte.

—

Gezien de aard van de moderne tijd is er nauwelijks meer ruimte voor liefde, maar het ideaal van liefde is onverminderd. Aangezien het zoals ieder ideaal per definitie buiten de tijd ligt, kan het onmogelijk verminderen of verdwijnen.

Het gevolg is een bijzonder schril contrast tussen ideaal en werkelijkheid – een bijzonder rijke bron van lijdenservaringen.

De tienerjaren zijn belangrijk. Als het beeld dat u van de liefde hebt gevormd eenmaal voldoende ideaal, voldoende verheven en volmaakt is, bent u verloren.

Vanaf dat moment is niets voor u meer goed genoeg.

Als u geen omgang met een vrouw hebt (uit verlegenheid, lelijkheid of om wat voor reden ook), lees dan vrouwenbladen. Het lijden zal vrijwel gelijk zijn.

Tot de bodem van de afgrond van liefdeloosheid gaan. De haat tegen uzelf cultiveren. Haat tegen uzelf, minachting voor de anderen. Haat tegen de anderen, minachting voor uzelf. Alles op één hoop gooien. Samenvatten. In het tumult van het leven altijd de verliezer zijn. De kosmos als discotheek. Zo veel mogelijk frustraties opkroppen. Het dichterschap aanleren is het leven afleren.

Heb uw verleden lief of haat het, maar houd het altijd voor ogen. U moet uzelf volledig leren kennen. Dan zal uw diepere ik geleidelijk loslaten en wegglijpen onder de zon, en uw lichaam zal achterblijven: opgeblazen, gezwollen, geïrriteerd; rijp voor nieuw lijden.

Het leven is een reeks vernietigingsexamens. De eerste examens halen, zakken voor de laatste. Niet slagen in uw leven, maar dan wel *net niet slagen*. En lijden, altijd lijden. U moet de pijn in al uw poriën leren voelen. Elk nietig deeltje van de kosmos moet u persoonlijk kwetsen. Toch zult u moeten blijven leven – in ieder geval een tijdje.

Verlegenheid moet niet worden versmaad. Men heeft die eigenschap weleens beschouwd als de enige bron van innerlijke rijkdom; dat is niet onjuist. De interessante mentale verschijnselen beginnen zich namelijk voor te doen op het moment van discrepantie tussen wil en daad. Een mens bij wie die discrepantie afwezig is, verschilt weinig van een dier. Verlegenheid is een voortreffelijk vertrekpunt voor een dichter.

Ontwikkel bij uzelf een diep ressentiment jegens het leven. Dat ressentiment is een noodzakelijke voorwaarde voor elke waarachtige kunstuiting.

Soms, dat is een feit, zal het leven u domweg als een buite-

nissige ervaring voorkomen. Maar het ressentiment zal altijd in de buurt moeten blijven, binnen handbereik – ook als u ervoor kiest het niet te uiten.

En keer altijd terug naar de bron, namelijk het lijden.

—

Als u de anderen een mengeling van angstig medelijden en minachting inboezemt, weet u dat u op de goede weg zit. U kunt gaan schrijven.

Articuleren

'Een kracht wordt beweging zodra ze actief wordt en zich ontwikkelt in de tijd.'

Als u er niet in slaagt uw lijden te articuleren in een duidelijke structuur, dan bent u de lul. Het lijden vreet u dan op met huid en haar, van binnenuit, voordat u de tijd hebt gehad om ook maar iets te schrijven.

Structuur is de enige manier om aan zelfmoord te ontkomen. En zelfmoord lost niets op. Stelt u zich eens voor dat Baudelaire op zijn vierentwintigste in zijn zelfmoordpoging zou zijn geslaagd.

Geloof in structuur. Geloof ook in ouderwetse dichtmaten. Versbouw is een krachtig instrument om het innerlijk leven te bevrijden.

Voel u niet verplicht een nieuwe vorm uit te vinden. Nieuwe vormen zijn zeldzaam. Eén per eeuw is al heel wat. En het zijn niet per se de grootste dichters die ze het eerst gebruiken. Het bewerken van de taal is niet het doel van de poëzie, hooguit een middel. Woorden staan onder verantwoordelijkheid van de gehele samenleving.

De meeste nieuwe vormen ontstaan niet uit het niets, maar door langzame afleiding uit een oudere vorm. Het instrument past zich beetje bij beetje aan, ondergaat kleine veranderingen; de nieuwigheid die deze samen opleveren wordt over het

algemeen pas aan het einde duidelijk, als het werk eenmaal is geschreven. Het hele proces valt goed te vergelijken met de natuurlijke evolutie.

—

In het begin slaakt u ongearticuleerde kreten. En vaak zult u geneigd zijn daarin terug te vallen. Dat is heel gewoon. Poëzie komt in feite net iets eerder dan gearticuleerde taal.

Laaf u aan ongearticuleerde kreten telkens als u daar behoefte toe voelt. Ze zijn een verjongingsbron. Maar vergeet niet: als u er niet eens in de zoveel tijd aan kunt ontkomen, gaat u dood. Het menselijk organisme kent zijn grenzen.

Wanneer het lijden zijn paroxisme bereikt, kunt u niet meer schrijven. Als u zich sterk genoeg voelt, probeer het dan toch. Het resultaat is waarschijnlijk slecht; waarschijnlijk, maar niet zeker.

Werk nooit. Gedichten schrijven is geen werk; het is een opdracht.

Als het gebruik van een vaste vorm (de alexandrijn bijvoorbeeld) een te grote inspanning vergt, zie er dan van af. Zulke inspanningen zijn nooit vruchtbaar.

Dat geldt niet voor de algemene, permanente inspanning die nodig is om te ontkomen aan de apathie. Die inspanning is onontbeerlijk.

Wat de vorm betreft, aarzel nooit uzelf tegen te spreken. Verander van richting, sla een andere weg in zo vaak als nodig is. Doe niet te veel moeite om een coherente persoonlijkheid te hebben; die persoonlijkheid bestaat, of u nu wilt of niet.

Laat niets na wat u ook maar een klein beetje evenwicht kan verschaffen. Geluk is hoe dan ook niet voor u weggelegd; dat staat vast, en al heel lang. Maar als u een van de schijnbeelden ervan te pakken kunt krijgen, doe dat dan. Zonder aarzelen.

Het is hoe dan ook maar tijdelijk.

—

Uw bestaan is nu één groot lijden. U acht uzelf in staat dat te ontplooiën in een coherente vorm. Uw doel, in dit stadium: een toereikende levensverwachting.